

Nils Conrad Kindberg – ett hundraårsminne

Mats Rydén presenterar Nils Conrad Kindberg, värmlänningen som blev en framstående bryolog och östgötobotanist.

MATS RYDÉN

För hundra år sedan, den 23 augusti 1910, avled i Uppsala botanisten Nils Conrad Kindberg. I drygt 40 år, mellan 1860 och 1901, hade han varit lektor i naturvetenskap och matematik vid läroverket i Linköping. Bortsett från en skara östgötobotanister och några mosskännare torde Kindberg idag vara glömd. Men han är värd att återupplivas.

Kindberg var född i Karlstad 1832. Efter att ha genomgått stadens läroverk uppmuntrades Kindberg till vidare studier av biskopen och botanisten C. A. Agardh och skrevs in vid Uppsala universitet den 23 oktober 1849. Han blev fil. kand. 1855 och disputerade, endast 24-årig, den 2 september 1856 för Elias Fries på avhandlingen ”Synoptisk framställning af växtsläktet *Lepigonum*”, ett släkte inom nejlikväxterna. I förordet till avhandlingen tackar Kindberg professor Fries bland annat för att han ”lemnat [honom] tillträde till sitt rika herbarium och bibliotek”.

Avhandlingen, tillägnad Agardh, översattes delvis till engelska (se Arnell och Franzén) och rönt internationell uppmärksamhet. Den följdes 1863 av det prisbelönta arbetet *Monographia generis Lepiginorum* (se Botaniska Notiser 1863).

Efter sin pensionering som lektor i Linköping flyttade Kindberg till Uppsala, där han oförtrutet fortsatte sin forskning. 1907 promoverades han till jubeldoktor. Sedan 1858 var Kindberg gift med prästdottern från Dalsland Ansgaria Christina Hardin. Hon avled endast några månader efter sin man. Av deras fem barn överlevde endast ett föräldrarna.

Samma termin som han tillträdde sin lektorstjänst i Linköping grep sig värmlänningen Kindberg an uppgiften att skriva en flora över

Nils Conrad Kindberg (1832–1910).

sitt nya hemlandskap. Redan efter ett år förelåg, mirakulöst nog, boken i tryck. Som förebild hade Kindberg ”Flora öfver Wermland och Dal” (1859) av Karlstadlektorn Lars Magnus Larsson.

Förarbeten fanns. Östgötha Botaniska Sällskap hade bildats 1814 av den lärde och mångsidige Christian Stenhammar, med målsättningen att utge en östgötaflora. Enligt planerna skulle den utkomma vid 1830-talets mitt. Men av olika anledningar fullföljdes inte projektet. Ovan nämnda botaniska sällskap hade emellertid lämnat efter sig ett stort antal växtförteckningar. En del publikationer rörande Östergötlands flora fanns också att tillgå (Gustafsson 1976, s. 38 och Genberg 1977, s. 25), inkl. C. J. L. Lönnbergs avhandling *Conspectus florae ostrogothicae* (1854), som är en liten växtgeografisk (ej floristisk) översikt över landskapet.

I sin anmälan av Kindbergs flora i Botaniska Notiser 1863 efterlyser professor N. J. Andersson en större självständighet gentemot Larssons värmlandsflora. Han hoppas ”att den flitige och nitiske utgifvaren snart skall bli i tillfälle att lemna en ny, säkerligen något mera självständig upplaga” (vilket skedde 1874).

Naturligtvis hade floran, efter så kort koncipieringstid, avsevärda brister, brister som Kindberg var väl medveten om och för vilka han i förordet ber om ”Allmänhetens benägna öfverseende”. Kindbergs flora omfattar uppemot tusen arter.

”Ormbunkarna”, det vill säga kärnkryptogamerna, är utelämnade men medtagna i senare upplagor.

Redan 1868 kom ett tillägg till floran, där Kindberg delar upp landskapet i sex ”växtområden”: Norra skogsbygden, Östra slättbygden, Åtvidstrakten, Stångådalen, Sommabygden och Siluriska formationen. Denna indelning återfinns i de tre följande upplagorna av floran.

En originell upplysning i förordet (1861) är att i floran är upptagna åtskilliga arter som visserligen ännu inte är påträffade i provinsen, men ”nära provinsens gräns, synnerligen i norra delen av Småland”.

Många svenska växtnamn, ofta två, stundom tre för en art, är inkluderade, men i motsats till Larssons flora, finns inget register över de svenska namnen. En sådan ”genväg” skulle enligt Kindberg avhålla läroverkspojarna från ”besväret med växternas noggranna examinering”.

Kindbergs svenska namngivning följer i många fall Larsson. Men intressanta skillnader finns, både ur ”riksspråklig” och regional synvinkel. Intressanta och tänkvärda är också förändringarna i namnskicket i upplagorna 1874–1901. I en skrift från 1905, ”Svenska namn på våra inhemska kärlväxter”, diskuterar och föreslår Kindberg riksspråkliga namn.

Trots sina tillkortakommanden var Kindbergs Östgöta Flora 1861 en märklig prestation. De östgötska läroverkspojarna och andra intresserade hade antligen fått en vägvisare till landskapets växter. I min ägo har jag Kindbergs dedikations-exemplar till Linköpingsläroverkets rektor: ”Rector Scholæ Theolog. Doktorn m.m. Herr J. H. W. Steinordh vördsamt af utgifvaren”. Den fjärde upplagan (1901) var en för sin tid fullgod landskapsflora.

Förutom floror och läroböcker i botanik, inkl. en Svensk flora (1877), publicerade Kindberg studier över släktena *Hieracium* (Botaniska Notiser 1871) och *Betula* (ibid. 1908 och 1909).

Som vetenskapsman var Kindberg dock främst bryolog, med ett ansevärt antal publikationer på, förutom svenska, latin, engelska, franska och tyska (se Krok 1925, s. 345 f.). Hans nationella och internationella korrespondens var betydande. Kindberg efterlämnade en värdefull samling på

omkring 4000 europeiska och nordamerikanska bladmossor, som är införlivade med Naturhistoriska riksmuseets samlingar.

Kindbergs intensiva och rastlösa liv och forskning var inte begränsad till växterna. Ur hans flinka händer flöt också läroböcker i zoologi och böcker som ”Om människans kroppsbyggnad” och ”Läran om jorden”. År 1867 publicerade han ”Anteckningar om Östergötlands Dagfjärilar”. ”Sälunda”, skriver Kindberg, ”äro, mig veterligen, 65 arter funna i Östergötland”. Om fjärilar som ”vingade blommor” diktar östgöten Atterbom, förmodligen utan Kindbergs vetskap.

Kindberg var, trots knappa ekonomiska villkor, en flitig resenär, såväl inom som utom Skandinavien. Kindbergs förhållande till sina elever var inte problemfritt. Men med de av pojkarna som visade intresse för botaniken kunde det uppstå en livslång vänskap (Gustafsson 1976).

En minnesteckning över Kindberg av H. W. Arnell, med en förteckning över Kindbergs utgivna skrifter (1854–1910), är införd i Botaniska Notiser 1912. **SBT**

Citerad litteratur

- Andersson, N. J. 1863. Recension av Östgöta-Flora 1861. – Botaniska Notiser.
 Arnell, H. W. 1912. Nils Conrad Kindberg. En minnesteckning. – Botaniska Notiser.
 Franzén, Olle 1975. Kindberg, Nils Conrad. – Svenskt biografiskt lexikon 21.
 Genberg, Erik 1977. Östergötlands flora. – Lund. 2:a uppl. 1992.
 Gustafsson, Lars Åke 1976. En glanspek med portör och lupp. – Linköping.
 Krok, Th. O. B. N. 1925. *Bibliotheca botanica svecana*. – Uppsala och Stockholm.
 Nils Conrad Kindberg. Nekrolog. – Svensk Botanisk Tidskrift 1910.

Rydén, M. 2010. Nils Conrad Kindberg – ett hundraårsminne. [Nils Conrad Kindberg – a centenary.]. – Svensk Bot. Tidskr. 104: 351–352. Uppsala. ISSN 0039-646X.

Mats Rydén är professor emeritus i engelska och har skrivit ett flertal essäer om växternas namn i SBT.

Adress: Tjudervägen 15, 756 47 Uppsala
 E-post: matsl.e.ryden@glocalnet.net